

ՊԱՅՄԱՆՔ

ՊՈՒԼԿԱՐԻԱ

Տարեկան . . . 12 Ֆր.

Վեցամսեայ . . . 6 «

ՍՐՏԱՍՈՇՄԱՆ

Երկու քիւ միկ ծրարով

Տարեկան . . . 14 Ֆր.

Վեցամսեայ . . . 7 Ֆր.

ԱՍԵՐԻԿԱ

Տարեկան 2. 60

Վեցամսեայ 1. 50 Տոյար «

ԿԱՆԵՐԻԿ

Մանուցման տողը
20 սանթիմ

ԼՐԱԳԻՐ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ԿԸ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԻ ԱՍԵՆ ԶՈՐԵՒՇԱՐԻ ԵՒ ՇԱՐԱՐ

ՀԱՍՏԻ

Rédaction du journal

Iravounk

VARNA (Bulgarie)

Редакция

на вѣстникъ

Иравункъ

ВАРНА

Գրութոյիւնք եւ չեւ
տրոյիք

ՀԱՅՍՏԱՐ ԴԻՄԱՆԱԳԵՏԻ ՍԸ
ԿԱՐԾԻՔԸ

Վառնա նոյեմ. 29

... Խմբագիր «Իրաւունք» լրագրի

Կարեւոր առիւտրական պաշտօնով մը քանի մը օրէ ի վեր հոս կը գտնուիմ. բարեկամներէս մին՝ հօթէլի գիշերային ժամերս անցնելու համար՝ վէպ մը զրկած էր ինձ, «Իրաւունք»-ի թիւերէն միոյն մէջ գրուած. արտասահմանի հայ թերթ առաջին անգամն է որ կը տեսնեմ, ուստի հետաքրքրութեամբ կը կարդամ զայն որ նոյ. 24 թուականը կը կրէ եւ կը պարունակէ «սխալը կը չարունակուի» յօդուածը. չէի յուսար, չիտակը խոտովանելով, այդչափ խոհուն յօդուած մը տեսնալ, որոյ ոգին որչափ որ ինձ եւ ինձ նման խորհողներու ճաշակի համապատասխան չէ, բայց եւ այնպէս իրական եւ լուրջ ըլլալէ չը դադրիր. թերթին վերնազերծէն կը նայիմ ու կը տեսնամ թէ ո եւ է կուսակցութեան չը պատկանի՞ր, միանգամայն կը գիտեմ որ «անըստորագրի գրութիւն չընդունուի» սովորական տողերը չկան, ուստի թէ ժամանակաւ պարագը անցուցած չըլլալու եւ թէ (թերեւս) սուով արտասահմանի Հայոց պղծիկ գաղափար մը տարու համար, հայասէր օտարներու առ հայ դասն ունեցած վերաբերուածին կարողութեմ հոս, մօտեցնալ շատ բարեբաղդ պատահուածքս Անգլիացի պետական անձնաւորութեան մը հետ, որ իրենեւ շատ մեծ հայասէր մը ճանչցուած է եւ արդէն ինձ ալ այդ կերպով ներկայացնելու մեծ պատիւն ըրին. միջանկեւ ըսեմ որ, Անգլիոյ պետական (պաշտօնի վրայ եղող) անձնաւորութեան մը մէկ բառը, ամբողջ բանաստեղծութիւն մը կարծէ:

Ահա ինչ որ պատիւր ունեցայ լըսելու այդ մեծ անձնաւորութեան, որոյ ինձ պատասխանելու խնամահանութիւնը բաղդատելով մեր կարգ մը պօլսական մեծ ազաններու անշնորհ ձեւերուն չիտակը շատ յուզիչ էր:

Խօսակցութիւններս (Անգլիոյ վաճառականութեան Արեւելքի մէջ ունեցած դիմելի վրայ կարգ մը վիճարարութիւններէ վերջ) ինքնին եկաւ յանգիստ, ի մեծ ուրախութիւն իմ—քանի մը բան հասկնալու համար հայկական խորհրդի վրայ:

—Սըր, ըսի, ինչ է Ձեր բարձրութեան կարծիքը Հայոց վրայ . . .

—Հայերը. ես շատ կը սիրեմ Ձեր ազգը, երկար պաշտօնավարութիւններ ունեցած եմ Ասիոյ հայկական

աւաններու մէջ—քիչ մ'ալ հայերէ գիտեմ, շատ քիչ բան . . . — Եւնայսոր սա համոզման յանգած եմ եւ կարծեմ ինչպէս շատեր ալ թէ հայը վաճառականութեան մէջ կատարեալ մարդ, իսկ քաղաքականութեան մէջ պարզապէս չղոյ մէ: Արդէն հայոց հին պատմութիւնն ալ ասանկ կը ցնէ, յորում երբեք չէ կրցած քաղաքական հաստատուն ազգ մը ըլլալ. հիմա է այդ համոզումս փոխելու պատճառ մը չկայ: Եւստիպիոսը որ սերունդն ալ ասկից տարբեր հաւատք մը չենք չենք: Հայերը կրնան ըսել, իրենց սալ արիւն ընտելեմը կրնան իրաւամբ, Արեւելքի Կաղիթացիները կոչուել. բայց պիտի աղօթէի որ քիչ մ'ալ ներկայիս պաղ-արիւն կարծած ըլլար իրենց երանելիութեան մէջ . . . ու այն ատեն այդ տղայական ցոյցերը չպիտի ընէին, մանաւանդ անանկ տարբերու երկրի մը մէջ, որոց պատմութիւնը վաղապէս իրենց եւ բարբառութեանց շարք մէ է եւ որ կատարեալ ներկայացուցիչ մեկն յանձին Համբար: Կարեւորութիւն չունի՞ր որ այդ ցոյցերը դադարեցնել տար, Ձեր կաթողիկոսը պատուիրակներ ղրկիլ աւելի լաւ բան մը ըրած կըլլար, խըրատելով այդ խնամքերը եւ արգիլելով զանոնք գործելէ, որոնք իրաւ, կըրնան ազգասէրներ ըլլալ. բայց կը ցաւիմ ըսել որ, իրականին մէջ կատարեալպէս հակառակը կըլլայ կոր, եւ հակառակ այսչափ դասն փորձերու, անոնց կրկնութիւնը մեզ օտարներու կարծեցնել կուտայ կոր որ, ատենք մի գոյցէ Համբարին իսկ զրգամբը եղած ըլլան . . . Մեր ֆոլիօներէն եկած տեղեկագիրներ, ամէնքն ալ սա կէտին վրայ համաձայն են որ, յեղափոխականներէն ցոյց մը չեղած ժամանակ երկրը ըստ կարի հանգիստ է, մանր մունր դէպքեր, հոս, ամենէն քաղաքակիրթ կարծած երկիրնուր մէջ իսկ անպակաս են. անշուշտ թուրքին համամատելով, եւրոպայի փառք մեծ է, բայց նոյնիսկ Բալքի մէջ Հրեաներու դէմ եղած յարձակութիւնը մի մոռնաք. Ռուսիոյ խօսքը չպիտի ընեմ . . .

«Ինչպէս, խօսքս սկիզբը ըսի, եւ ինչպէս աղբիւրացուցած մեծագոյն մասը, ես ալ անձնապէս Ձերմ համակրող մեմ հայերուն, իրենեւ ուշիմ, գործունեայ եւ ամեն կերպիւր քաղաքակիրթութեան յարմար ազգ մը եւ այս կէպով կը փափաքեմ որ հայերը, կարելի եղածին չ'փ ապահով դրութիւն մի ունենան Հայկական խորհրդի իրենեւ զատ խորհրդ մը օտար լալ Անգլիոյ կողմէն, վրձարանուելուն մեծ յոյս սը մի՛ ունենաք, բայց իրենեւ Արեւելեան խորհրդ. կարգ մի գործոց հետ կար-

գաղութելուն կատարելապէս ապահով եղիլ: Պաշտօնս չի թոյլատրեր ինձ, ասկից աւելի որոշ բան մը ըսելու, բայց ինչ որ կը փափաքեմ խրատել հայերուն, միակ բան մէ ՀԱՄԱՐՈՒԹԻՒՆ: Եթէ հայերը կուզեն օրինակ առնել Անգլիացիներէն, գոնէ տեսնեն որ բոցը թրանսպար պատերազմէն, շատ յաղթութիւններ վաստակած են ատենց ներկայի մի քիթը արեւելու եւ այսօր իսկ ամենանորագոյն սերունդը կը տեսնայ որ դարուս մեծ պատերազմներէ մին (Ռուսո-ճարմ) կը մղէ Անգլիա, նոյն սխալներով:

Աստիճական ժամանակները տեղի տունը դրականութեան դարուն, արեւն թափելով բան մը չահելու ժամանակները շատեց անցան. եթէ հայերուն բան մը պիտի ըսէք, այսչափ արեւն թափուելէ վերջ աշխարհի կէսը հայերուն տուելու էր . . . Մեզք են մասնաւոր Ասիոյ հայերը, ալ ձգեցէք որ անոնք ինքզինքնին գտնեն, վաճառականութեան աշխատեցէք, զբաղուցներ բացէք, մասնաւորական մակարդակը բարձրացեցէք. վաճառական է աշխարհը. կը կրկնեմ դարձեալ համբարեցէք, հակառակ շատ մը յոռեաներու կ'ապահովցնեմ զՁեզ թէ՛ ճանկաստանի ապագայն առաւել քան երբեք ապահովեալ է, ամէն բան կարգին կը մտնայ, համբարեցէք եւ վերջապէս մտածեցէք որ Համբար գլուխը պղծէ չէ . . .

ԲԱՆԱԳԱՆ

ՊՈՒԼԿԱՐԻԱ

Ննցեալ շաբթու մեր ընթերցողներուն հաղորդեցինք թէ Ռուսիայէն, ըստ կառավարութեան պահանջին, 42,700,000 Ֆր. ի նոր վարկ մը քուէարկած է պատերազմական պիտոյքի հաշիւային մասնաւոր համար. այս գումարէն զատ անցեալ տարի ալ 25,000,000 Ֆր. քուէարկուած էր նոյն նպատակաւ. որով 67,700,000 Ֆր. ի կը հանին պատերազմական պիտոյքի համար քուէարկուած արտակարգ վարկերու գումարը:

Պուլկա, իսկ նման փոքր իշխանապետութեան մը յանկարծ 70 միլիոնի մօտ ահագին գումար մը, այն ալ փոխառութեամբ, զինուորական պէտքի յատկացնելէն կարելի է հետեւեցնել թէ քաղաքական հորիզոնը միմիկող ամպերու անխուսափելի կուտակումին կը ապաստուի: Եւ իւրովի հարց կը ծագի

թէ որո՞ւ դէմ է այս արտակարգ պատերազմականութիւնը: Եթէ, ինչպէս սովորաբար կը կարծուի, թուրքոյ դէմ ըլլալ ենթադրենք, արդի տիրող ըսթամպուլական կուսակցութեան սկիզբէն ի վեր Սաւթանի կառավարութեան հետ հաշտ քաղաքականութեան մը հետեւած եւ այսօր ալ նոյն ուղղութեան մէջ լինելը նկատողութեան պէտք չէ վերադառնալ. մանաւանդ Ն. Ա. Բ. Ֆէրիտինեան իշխանը զիս անցեալ օր Սուլթանի ռեզիդենսի ի պատասխան իր խօսած ճառին մէջ Մակեդոնիոյ մասին բառ մը չարտասանեց, այդ ռեզիդենսի մէջ ակնարկութիւններ ըլլալուն հակառակ. նոյնպէս Սօֆիայի նոր Օսմ. գոմարէր Սաւրգ փաշան անցեալ օրը երբ իշխանէն առաջին ուղեգրութեան ընդունուեցաւ, Ն. Ա. Բ. Բարձրութեան խօսքերը շատ բարեկամական ու խաղաղասիրական էին, սակայն «երկու երկիրներու միջեւ գոյութիւն ունեցող խնդիրները բարեկամութեան կարգադրելու համար իմ եւ իմ կառավարութեան անկեղծ եւ սրտազին փափաքը Ձեր վերապետին հաղորդեցէք: Կայսերական կառավարութիւնն ալ, կը կարծեմ թէ փոխադարձ անկեղծութեամբ պիտի վարուի»:

Սակայն Ֆէրիտինեան իշխանի Սթամպուլական կառավարութեան խաղաղասիրական զգաղութները որչափ որ ալ անկեղծ ըլլան, Մակեդոնիոյ պուլկար ազգայնականութեան պաշտպանութեան խնդրը այսօր առաւել քան երբեք բարդ հանգամանք մը ստացած է. այս ակնեւ է: Մինչեւ ցարդ Յոյները Մակեդոնիոյ մասին պաշտպանողական դիրքի մէջ էին. բայց ներկայ տարւոյ մէջ, կամ աւելի ճիշդը Մակեդոնիացի Պուլկարներուն անցեալ տարւոյն ապստամբութենէն առջին, Յոյները իրենց դիրքը փոխելով յարձակողականի սկսան: Ժամանակէ մը ի վեր յունական խմբերու շահատակութիւնները պուլկար ազգայնականութեան դէմ, —այս վերջինները բանութեամբ յունացներու ծրագրով— չափ ու սահմանը անցուցին: Զէնէն գերդին դէպքը լաւ կ'որակէ Յոյներու վայրագութեան աստիճանը: Բայց Յոյներու այս յանդգնութիւնները յայտնի է թէ մասամբ մը թուրք կառավարութեան քաջալերութեան արգիւնքն են. «Բաժանեալ զի տիրեցես քաղաքականութեան կը հետեւի թուրքը: Ահա անոր այս խորամանկ ընթացքը հարկադրած ըլլալ կը կարծենք պուլկար կառավարութիւնը որ զինուորական արտակարգ պատրաստութիւններ տեսնէ»:

以

169 :

Լաւ դիտելու է նաեւ սեռնոյշ
Քարլօ Տօլլէին «Ս. Լուսիան»
ինչդէս նաեւ Միքէլ Անճէլօին
«Փիէթուն» որ մայրական կամ
որդական ջերմեռանդ սէր կը
նշանակէ և մեղադրելի թիւրի-
մայրութիւնով մը՝ «Գիթութիւն»
թարգմանուած է :

Նորերան մէջ մասնաւոր տեղ
տրուած է Արիւն Գործիքի որդւոյ
տալին տեսարաններու և ըն-
դարձակ հեռագրատիւներու ներ-
բաժնակ արտայայտիչ մըն է և
մնտոն Ռոբերտի որդի գործերէն
կը գտնենք մեր առջև նմոյշնե-
րու մեծ հաւաքածոյ մը և լինտոն
Ռոբերտ գրական ուրիշ և կարկա-
ռուն դժբաղ կը պատկերացնէ
ընկերութեան ստորին խաւերու
կեանքը և Անոր միամիտ ծերակ-
հարը և սիրտ գողցող լաճերը
լաւ ուշագրութեան առէք, Հոս
պառաւ մը, իր ծուղակը ինկած
մկան վրայ տղու մը պէտ կը
հրճուի, հոն կարուակ մը՝ ազ-
քատ աղջկան մը պատուած նըր-
բանին վրայ՝ աշխարհի լուրջ
ուսումնասիրութեան արտայայ-
տութիւն մը կառնէ որ Աստու-
իւր տարրալսծութիւն վրայ իտ-
կացող վիշէննական դիւանագէտի
մը գէմքին իսկ անպատուութիւն
յայտի բերէք :

Աստուծոյ ամենին ալ անդամորիկ ,
ամէնին ալ տառաջօրէն ապաւարիչ
են :

Նոր սճով «Խնունդ փրկչին»
մըն ա՛յ կայ ղոր մենք ի՛ր ծաղ-
րագոյն պարզով թեան և դժադ-
րական մեթոսին մէջ՝ շատ ինք-
նատիպ և յանկուցելի կը գտնենք,
Յիսուս մանկիկիւ մտուրի մը մէջ
պառակած է իր խանդակով մօրը
և հրայած Յովսէփին մէջտեղը,
նրբահասակ զուարթնոց խումբ
մը ակնածանօք մէկ կողմ՝ կանդ-
նած՝ կը զիտէ այս սրտառու
տեսարանը, Անդին՝ յապուշկըր-
թած հովիւներուն դէմ՝ ճեր-
մըլուկ, անգիտակից ոչխարնե-
րու հօտի մը վերև թևածելով
լուսապսակ հրեշտակաց խումբ
գունդ մը «Փառք ի բարձունս»
կերպէ : Ո՛ր է արդեօք հեղինա-
լը :

Իբրեւ հայ՝ չէինք կրնար ան-
ոսեւել Մախոսեանին «Լոյս Լուս-
նակին»։ Միայն լուսեւել, խիզախ-
որէն վերամբարձիկ՝ ժայռ մը
նուէտի մէջ՝ ամպաւորող երկնքէ
մը լուսնին ճառագայթնիւր կը
նուլուն՝ վարը ալիծփիկ ծովուն
լրաց ու կուգայ փրփրելով փըշո-
րուիլ ժայռին առջև ։ Երկնքին
մէջ կողմը փոթորիկ մը կը խը-
տանայ և շանթեր կը սուրան ։
Սքանչելի կերպով արտայայտ-
ուած է ծովին լուսոշող մակերե-
ւը զոր սեփ ու ստուերի շերտեր
կը կտրատեն ։ Նոյն էջին վարը
կը տեսնենք հայ նկարչին հա-
մակրելի և առնական դէմքը ։
Ասոնցմէ գառ կան իտայիա-

յէն շատ մը եռագոյն տե-
սարաններ որոնք լաւ յաջա-
ղւած են և զորս հոռի մը առ-
մի նկարագրել անկարելի է -
Հայաստանն ալ մոռցուած չէ
իր վանքերովը և քաղաքնե-
րովը : Թէպէտ սեւ միագոյն
պատկերներու մէջ կը ներկա-
յանայ նա : Վենետիկցի հայ
վարդապետները փորձ մըն ալ
ըրեւ են մեղի Հայ պատմու-
թեանէն երեք հատ եռագոյն
նկարներ տալ սրտնց մին (Վը-
րոյրի թատրոնէն հանդիսակա-
նոց ելքը) կը ներկայացնէ
և յատկապէս Հայր Երեմեանի
(Սաթմեանի) ողբերգութեան հա-
մար պատրաստուած բլլալ կը
թուի , մէկնեւրը յորջոյնում
են (Ս . Մեսրոպայ թատրոնը) և
հմեղ իստ Ս . (Լուստուրչայ)
երկուքն ալ բարեպաշտիկ
բայց միջակ երեւակայութեան
յղացում :

Մարդը կը զարմանայ նաև թէ ինչու մեր Մխիթարեանները կը յաճախէին ամեն ուրիշ զեանդէի Ալէշանի պատկերազարդ քարտէին նկարը որ այդ անմահ երախտաւորին բնաւ արժանի բան չէ :

Գեղորևին միշտ մասնաւոր տեղ
մը տուած է Հայ հրապարա-
կային անձերու դիմագիրներ
բուն, նոր հատորին մէջ՝ Ա
նոնցմէ լաւագոյնը Ահարոնեա-
նինն է, և մբողջ էջ մը լե-
ցուի ալ ահանաւոր Ռոստայ
լուստնկարներ կայ, «լայց իւ-
կադէս» ձքեր են դրանք»
արժանապատիւ հայրերը շին
հաճած աղէտ ծածկատանցի-
ներու բացատրել :

Պէտք է խոստովանիլ որ պատկերներն ըստ տեսակէտով փայլուն յայդութիւն մըն է այս աւարտան Գեղունին - Հասկանալի է թէ պատկերները անպատճառ թերթին պարունակութեան հետ առնչութիւն մը չունենան , Բայց թէ ինչո՞ւ անոնք իրենց հեղինակներուն անուանց տակ զատ զատ խումբերու չեն դասաւորուած եւ խառն ի խառն ցրուած են աւելիլ հատորին մէջ՝ ահա մեզ համար առեղծուածային երեւոյթ մը : Մէկ մըն ալ՝ մենք այս կաթի պէս ճերմակ եւ յըղիւած մաշումարի պէս լարծուութեղթը անպատշաճ կը գտնենք պատկերի մը բոլոր նշանութիւնները ի յայտ բերելու : Բայց բնական է որ մեծ ծախք պիտի պահանջէր աւելի նպատակաւորմար թուլթ գոյծածելը :

Արիշ տախթով Վլք յառ-
տանք անդրադառնալ Նոր Գե-
ղարիկին գրական պարունակու-
թեան վրայ :

081.36

ՅՄՐԻՉ 25 հոկտ.

(Եւր. Նախորդ թիւ 5)

Բայց Թորոքը այն չէ,

Աղամանոյ շիները յայտնի է որ
գեղանորմանոր օտակելու չի նմանիր որ
մէկ օրին աշրժութի . առ նուազն
տարի մը զէնակելու է , աշխատել
առաջ , որպէսզի այսպիսի փափուկ
ու թանկագին աշխատանք մը ա-
ռանց վաճառի ի գլուխ հանուի .
թէ ոչ , չէր արժեք որ բանուոր մը
ՅՅ Քր . ամատանով վճարուի .
այս պատճառու ահա , փոխառացի
աշակերտ—բանուոր մը առաջին տա-
րին բոլորովին ձրի կաշխատի , դը-
մարանտալերին բնու ոգւ տ մը չու-
նենալուին , Այդպէս որ թէն շս-
հազորակ իսկ ուզէր , Պ . Էգնական
չպիտի կրնար որբերը շահագործել
քանի որ երեք ամսուան— բունք
վեց ամսուան— աշակերտութեամբ մը
աղամանդ շինել անկարելի է , գո-
նէ չիլ չեղող ուղեղի մը համար
Ալ ընկերացիին կը թողում որ մը-
տամէ թէ , այս պայմաններուն մէջ ,
մարդ ո՞րչ . փ վիճացած միտք
ուռնանալու է , որպէսզի վայրկեան
մը իսկ լրջօրէն ըսէ թէ երեք
կամ վեց ամսուան ագոստանդի տ-
շակերտներ կը շահագործուին . ա՛լ
չեմ , յոգնիր փնտնելու թէ , մեր
դարձած ուղեղով դրաշարիկը իր
խեղապատակին սը ծալքէն հաներ
բերելու է իր հաշիւները , ու չեմ
զոյսեր քանի . միկնոր շահ մը Պ .
Էգնականի վերաբերել է . . . երեք
ամսուան որբերուն աշխատանքին :

Ինչ որ սակայն ամենէն կարեւորն է ըսել, սա է որ պ. Էդնանան ոչ միայն այդ 1) որբերուն խնամքին համար ամսական 1500 ֆրանքի գումար մը ծախսելով հանգեծ, այլ զուգարկին մէջ ստնդիւնն իսկ հինգ աշխատող որբերուն չէ հանած, հապա անոնց պատճառաւ, անոնց սիր յն այդ 100,000 հարիւր հազար ֆրանքի ֆէստ մըն ալ ըրած է, առոնցմէ զստ և վասնդի ոյ. Էդնանանի բանտորները որբերուն արհեստ սորվելուն մէջ ինտելեկտուալ լիտանգ տեսնելով, հասարակար ըմբիւղ ըրած են, որ պէտքի որբերը չաշխատին իրենց հետ, ու պ. Էդնանան իր միլիոններու ուժովը, չախընտրած է հարիւր հազար ֆրանքի ֆէստ մը այդ բանիմողէն ինչ ու իր կամքը լիբերալացն յարգել տալ իր գործատորներուն: Ինչո՞ւ այս ֆէստը պաշկերտ կը որակէ՞ր. ամէն մարդ հաշէ հոս ու, ամէն ոք աշխարհիս շատ տեղերէն, Լոնտոնէ, Հոլանտայէն, ինչպէս Բարբիզէն ծընողքներ մեծ աղաչանքներով պ. Էդնանանի կը գրմեն որ իր տնտակին մէջ միակ իր մեծ գործատուն մէջ իրենց գուռանները աշխատցնէ տալիս որ վարձք չի պահանջելով ու անիշուշտ «չանապարժութիւն» իր համար էր որ պ. Էդնանան այդ խնդրանքները մեքսիկէն ու Նախընտրութիւ 100000 ֆր. ֆէստ ընելու Բարբիզէ պէս տեղ 1) որբ խնամել ինքնապէս ու բարոյացան: Ո՞րպէս թէ, երեցս ցաւազար մտադիկ, քսանեակ մը տարինելէ իվել իր գործատուն մէջ աշխատող և) բանտորները չըլլային որ պ. Էդնանանին իր միլիոնները չահաբեցած են ու պ. Էդնանան կարօտ մնացած ըլ-

լոր հինգ հայ որբերու եռամեայ աշխատանքին իր անբաւ հարստութեան վրայ նոր շահեր գիշերաւ . . . եթէ պէտք կը տեսնայ գիշեր :

Գալով ուտելիքի խնդրին , թէ հոտած հաւկիթ , էշու միտ կը կերցնեն որբերուն , կը բաւական տեսած հոտ բաւ առ բաւ պ . Չորսեանին այս մասին ըսածը արատաւրել . ոչ միայն կըսէր ընծի , անոնց կերակուրներուն մասին դուք այսպէս կը խօսիք , հապա Տ . Վառլապուհ հայրը , զոր երէկ տեսայ , ինծի կըսէր . « Կերակուրի մասին տղոց գանձասանները լսելով յանկարծ ճաշի ատենին երեք անգամ զատ զատ ժամանակներ , գացի ու հետեւին ճաշեցի . երեք անգամին ալ տեսայ որ , ոչ միայն անուշիկն բաւական է , հապա ես իմ ճաշիս մէջ անոնց խրաքանչիւրին կերածին քառորդն չեմ ուտեր » :

Նոյն Տ . Վառլապուհը , որբերուն կերելոյսն մէկ ճաշին աւան , իմ ներկայութեան անոնց կըսէր . « Տղաքս ես իրականում միայն «տուր»ով մը կանցնեմ . իսկ զոք ոչ միայն «տուր» ստիճ , հապա ես տեսնեմ ալ կուտէք երկու տեսակ կերակուր , յետոյ ալ պուրջ . ինչպէս կըսէք թէ դժգոհ էք . չէ՞ք մտածեր թէ ոչ միայն հազարաւոր որբեր ձեր կերածին տառնեցողք մասը իսկ չեն գտներ , հապա հայ բարեկեցիկ շատ ընտանիքներ իսկ ձեզմէ պարզ կը ճաշեն . ինչպէս դուք այսչափ պահանջկոտ էք ասանկ ժամանակ մը , երբ կաթողիկոսն իսկ նստի է , ու մեզի կը գիծէ : »

10 ծղոց միտերուն համար ամսական 200 ֆր . միշտ ծախք եղած է , ու ընթերցողին կը թողուի որ ըսէ ինչ «տուր» մը քանի անգամ էշ ըլլալ պիտի յանձն առնէր : Էշու կեանքին մէջ զոնէ ամիս մը ասանկ «էշու մրս» իրեն տային :

Ծղոց հայթայթուած մեղէն ու նը պարեղէն բոլոր ուտեստները մասա-կարարողները (մտնիւմաւ , նպարաւմա-ճաւ) իրենց ձեռքով խոհարարութիւն կը յանձնէին , Պ . Էդմանին ձեռքով

պատրաստուած ցանկի մը համեմատ , Պ . Էդմանին պաշտօնականներ հոտ մատ չունենալով , ու ինչ զարանա-լի միջոցաւ է Պ . Էդմանինը . մը-տածողներ եղան անշուշտ , որ աշխարհիս ամենէն մեծ ազամանքի գործաւան մէջ կարգ կանոն այսքան տա-րի կընայ : Գնել , մինչդեռ 10 որբի ծախքերուն հաշիւին մէջ չի կրնար անշուշտ ալ աւելի գործաւանի գողէ սա Մողեանն ալ որբուն Պ . Էդմանին իր ազամանքի բոլոր գանձերուն արկ-դերը յանձնած է այսքան տարիներէ ի վեր , ու որ փոխանակ մէկ երկու ազամանք գողնալով փախլու , մա-նասնեղ որ արկերուն բանալիները վրան է միշտ , սպասե՛ր : որ ես գտմ , ու ինծի հետ մէկ լիպրա ֆասուլիա , երկու հոտած հաւ կիթ գողնայ . . .

Ծղոց չարչարուելուն մասին քան մը չեմ ըսեր , ըստ իրենցը այնքան սոս-կալի բաներ են որ , ոչ ոք պիտի հա-ւատար . սաչափ մը բնիմ որ Նէոյի ռոտիկանապետին «տուր»ով մը ալ ճիշդ որբերու քնակած «վառլապուհ» չենքին մէջն է . ինչ ալ վառլապուհ չէ՞ք որ մէկը 250 ֆր . հողի վրայ կառուցուած է , ու որուն մէջ ալ աշուշտ խեղճ որբերուն պէս խղճուե-լու համար է որ Պ . Ռոտիկանապետին ու 20 ուրիշ ընտանիք երեք հետ կը բնակի նոյնպէս սա Միլիոն երեսփո-խանն ալ , որ Ֆրանսայի պատերազ-մական նախարարը վերջերս տպա-կեց . այնպէս որ եթէ «խեղճ» որբերը Մողեանը կամ ես ձեռնէինք կամ ա-րեւելէնք , սենեակներուն պատուհանէն Պ . Ռոտիկանապետը իր պառկած սենեակին մէջ կրնային արթննել ու խոսիլ ներթափալով , որ իւրաքանչիւր քայլերին ու չհանդիպէին եկող քաղցող ասանկակ մը աստիկաններու :

Բայց թող ներուի ինձ , որպէսզի հասկցուի թէ որբերը ինչ պաշտպան-ներ կը գտնան , որ աստիկանապետին ու Պ . Ռոտիկանապետին միջեւ եղած հարցա-քննութիւնը հոտ դնեմ , որուն ներկայ էր :

(Շարունակելի)

ԹՈՏԵՐԱԿՆԵՆ ԵՐԵՎԱՆԹ

Ի ՆԱԽՍ ՈՐԲԱՆԱԽՆ

ՍՐԱՋ «ՊԱՆԿԱՐԻԱ»

1904 թիւ 9 հինգշաբթի . Ժամը 9 ին Արտաքոյ կարգի փառաւոր ներկա-յագուս «Նախճաւ» Հայ դերու . խմբին կողմէ . ու զոր գործածութիւն Պ . Վ . Պապեան իւր ընդ հոգատարութեամբ Գործ . Ժողովոյ

Ս . ՊՈՂՈՍ ԵՆԵՂԵՅԻՈՅ ԶԱՆԳԱՆԱԶԱՐԸ

Բարոյայից եւ պատմական թատե-րախաղ մէկ յառաջարկով 4 արար .

Երգեր . Լուսաւոր Օրդը . Քաթի-նայի . Միլիթայի եւ պ . Յակոբեանի կողմանէ , Հանդիսականաց հանգստու-թեան համար բնաւ ջանք խնայուած չէ :

Գինեք . — Օթեակ թիւ 1 . 30 ֆր . թիւ 2 . 3 25 ֆր . թիւ 4 . 5 . 20 ֆր . թիւ 6 . 7 . 15 ֆր . Ա . կարգը սա կամ . — Ա . կարգ . 3 ֆր . Բ . կարգ 2 . Գ . կարգ 1 ֆր . Կալա-րին 50 անդիմ

Գործ . Ժողովոյ ի նկատի ունենալով ընկերութեան օրգանքով 17 որբերու ուսմանց եւ արհեստից վեճակացոյց-ները որոնք ստացածէ որբանոցնե-րու հոգաբարձ . թիւաներէն , որոնցմէ բացառյալ կերպէր որբերու յառաջ-դիմութիւնը եւ ընթացաւարտ ըլլա-լու ընդունակութիւններն , եւ նկա-սելով որ ընկերութեան անդամոց բաժնեկիւններ չպիտի բաւեն 17 որ-բեւ , ու ասորեկոյններու գումարն լրացնելու , ինչպէս ուրիշ անդամներ պատ . ազգայնք իրեն չպատ-տած են ընկերութեան երկրոր-նորու , լիալոյս է որ այս անգամ ես ցոյց պիտի տան իրենց պար-տաւորութիւնն , սիր . յո՞՞ւր մաս-նակցելով սոյն երկրորդին : Կանխաւ յայտնելով մեր շնորհ կալութիւնը , միտք Յարգանք

Ի Գիմաց Գործ . Ժողովոյ Աս . նապոյր Աս . նապետ Ա . Զարգանք իւր Յ . Զանկիւրան

ԱԶԳԱՅԻՆ

Տ . Տ . Սահակ կաթողիկոսը հե-ռադրած է թէ Դեբեդին հասած է «շնորհիւ Աստուծոյ եւ վեհ . Սուլթանին» : Իսկ ամէն քաղա-փոխին Սուլթանն անունին ա-զօթքներու եւ պաշտօններ արտա-սանող հայրապետը արգիւտ կը կարծէ՞ թէ ասանցով ալ ի հա-յակուլ հրէշը մեղ նկատուա՞ր իր քաղաքականութիւնը կը փոխէ :

— Պարսկաստանէ հասած նա-մակէ մը կը տեղեկանանք թէ իր քաղաքորդութիւններով հըռ-չակուած հրոստկապետ Անդրա-նիկը շուրջ երեք ամիսներէ ի վեր Պարսկաստան անցած է : Նամակագիրը կրէ թէ Անդրա-նիկ գժգոհութիւն կը յայտնէ Վանեցիներէն , որոնք պէտք ե-ղածին պէս իրեն չեն աշակցա-ծ :

— Տեղւոյս Աղբ . Վարժարանի մասին եղած տարաձայնութիւն-ները չարամիտ չափազանցու-թիւններ են : Ուսուցիչներու եւ Տնօրէնին միջեւ ծակած ան-համաձայնութիւնը թիւրիա-յութեան մը արդիւնք է , որ չուտով պիտի դարձանէ Հողա-բարձութիւնը Տ . Տնօրէնին հասկցնելով թէ երկուսն վար-ժարանին ներքին պատասխա-նատուութիւնը միայն իրեն վրայ չը ծանրանար , ալ ամբողջ ու-սուցչական մարմնոյն վրայ :

— Հինգշաբթի իրիկուն Նա-տէժտտ խումբին «Գաղտնիք Բա-րիզու» ներկայացումը բաւական յաջող անցաւ : միայն Ֆլէտու որ Մառիի դերը պէտք եղած ազ-դեցութիւնը չը ներգործեց :

ՆԵՐՍԷՍ ՄԵՏԱՐԱԿԵՑԻ

(Արտաստուած ԲԱԶՄԱԿԱՆ հանդէս)

Բայց Շահաթիոնեանցին օգնել յո՞՞ւրա-կամ ցանկութիւն էին յայտնել նաեւ Վաղար-շապատի աստիճանաւոր Գրիգոր Մալիւնեանցի եւ բժշկի կարապետ Վասակեանցի , եւ նորանց յանձնարարուեց թէ անպատգ եւ թէ պողա տու ծառեր անկել նոյնպէս մեծ քանակութեամբ թիւերներ որ ապագայում չերամբարձութեան պէտք գոյ : Կաթողիկոսը օրհնութեան կոնգալ մը տուեց նորանց իրաջ յանձն տաւած աշ-խատութեան համար եւ նորանք ամենայն սի-րով եւ ջերմաստիճանով սկսեցին անկել ան-տաղը : Նոր անկած անտաղը ամառուայ ջրի օսկաւութեան միջոցին օոսկեւու համար յանձ-նուեց Ալեքսանդրապոլի մայիօր Մարտիրոս Վե-րլիսային , որ սրբաւար քորով եւ կրօն ա-ռաջնուց լծի տեղում նորը շինեւ : Վեքիլեան-ցն Ալեքսանդրապոլից քարտաշներ բերել տուեց եւ գործն սկսեց եւ աւարտեց . բայց երբ ջուր թողեցին եւ լցրեցին , ջուրն սկսան լծի կո-ղիբից դուրս գալ «մալիլ» , ինչպէս ասուեմ են երեւանում : Արդ այս տեսն միարանե-

րից ոմանք , որոնք Ներսէսի ձեռնարկաց գոր-ծին յաջողութեան ցանկացողներ չէին , սկսան խնդալ ու ուարախանալ : Կաթողիկոսն իմացաւ նորանց չարամիտացութիւնն եւ ասաց . «Եստ թող չի արախանան» . քանզի կուտամ եւ երկու անգամ տալիսից մեծը կը շինեմ : Այդ-պէս ալ արեց . հրա իրեց երեւանից հմուտ ճարտարապետ Աղէքսանդր Նաւմէսկային . նա-րա յանձնեց նոր լծի շինութիւնն , որ յա-ջողութեամբ աւարտեց . որ մինչեւ այսօր էլ կայ նոյնութեամբ : Լծի շինութիւնից յետոյ Գա-սախ գետից ձկներ բերել տուեց եւ լծի մէջ ձկն տուեց , որ բազմաւոր որ հարկաւոր ժամանակին միարանութիւնը թարմ ձուկ վաճե-լէ : Լծի եղբրում մի եւ կէս արշին որբատաշ քարով ճեմակէ շինուեց , իսկ շուրջը երկու-կարգ աղաղի ծառեր անկեցին : Մի քանի տա-րուայ մէջ ձկնորը շատ բազմ ցան , բայց նո-րանց թուրաւորեցին . կաթողիկոսը թուրաւոր-ւած եւ աստիճան ձկնորը հանել տուեց եւ նո-րից կենդանիները բերել ձկն տուեց . շա-տերն այժմ լծի ախ . մ նստած ձուկ են որ-նում : Մի քանի տարում հոտան անտառի թը-թիւններն . եւ կաթողիկոսը խնդրեց փախաքա-լից չերամի որդի սերմի լաւ տեսակն եւ հը-մուտ չերամապահ եւ չերամապործ վարպետ էջ-միածնի չերամապահութեան համար :

Իշխան Վարանցովն արտասանեցից —

(Շարունակելի)

Одговорникъ А. Курбетянцъ
печатнича "Взаимностъ" — Вазна